

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

אַ שמחה. די קינדער טאַנצן: „שמואל קומט, מיטן טראַמפּייט קומט ער!“ דער מאַמעס פנים האָט פֿאַר אַ רגע אויפֿגעלויכטן און אין די אויגן האָבן זיך באַוויזן טרערן.

„ע, אידענע, וואָס וויינסטו?“ — זאָגט דער טאַטע און ווישט זיך אַליין אָפּ מיטן פֿינגער אַ באַהאַלטענע טרער — „ס'איז אַ גוטער סימן, איצט וועסטו זען, אַז גאָט וועט העלפֿן“...

„הלוואי, רבונגו של עולם, דער זכות פֿון די קינדער זאָל אונדז ביין שטיין“ — ענטפֿערט די מאַמע און האַלט איין איר געוויין מיט אַלע כוחות, פֿדי ניט מצער צו זיין דעם טאַטן.

אַבער טאַטע-מאַמעס תפֿילה איז ניט אָנגענומען געוואָרן. דער גור איז געקומען פֿריער ווי מען האָט געמיינט, אין אַ שעה, ווען מיר האָבן זיך כלל אויף אים ניט געריכט: פונקט אום ערב פסח.

ג.

דער אורח האָט זיך אַביסל אָפּגערוט און ווייטער דערציילט: יענער טאָג — אַן ערב פסח, וואָס איז אויסגעפֿאַלן ערב שבת — האָט זיך מיר איינגעקריצט אין זכרון מיט אַלע איינצלהייטן. פֿון באַגינען אָן האָט די זון געלויכטן יום-טובֿדיק און ביידע שטיבער פֿון די מחותנים — די וואָס אין טאָל און יענע וואָס אויפֿן בערגל — האָבן געבלאַנקט, גע-שמייכלט איינע צו דער צווייטער מיט זייער נייער ווייסקייט און זיך גע-חנדלט מיט זייערע בלויע גאַרטלעך, מיטן פּאַס פֿאַרב, וואָס האָט אַרומגע-כאַפט זייערע לענדן, עפעס נידעריקער פֿון די פֿענסטער, לכבוד יום-טובֿ. פֿון הינטערן הויז האָט זיך דערטראָגן דאָס געזאַנג פֿון די אַרבֿעטאַרינס, וואָס זיינען פֿאַרפֿרי געקומען אין גאַרטן און יעדע שעה איז צוגעקומען אַ נייע בייט, אַ שוואַרצע פֿייכטע בייט. אויף זעליגס בערגל זיינען איבער-נאַכט, נאָכן רעגן, אויפֿגעקומען דינע גרינע הערעלעך פֿון זיידענע גראָזן. דער פּאַס פֿון סטעזשקע, וואָס האָט זיך געצויגן פֿון אויבן אַרונטער, האָט געגאַדדיקט אין נייקייט פֿון זיידנס. דער גאַנצער פּאַס, פֿון אָנהויב ביזן סוף, איז געווען באַשאַטן מיט פֿייכטן גאָלדיקן זאַמד. קיינער האָט ניט געזען, ווער ס'האָט דעם זאַמד אויסגעשפּרייט, אַז די פלה האָט אַ האַנט אין דעם; זי האָט דאָס געטאָן באַגינען, באַהאַלטענעהייט, לכבוד דעם חתן וואָס באַ-דאַרף היינט קומען. כ'האָב געזשאַלעוועט צו שטעלן אַ טריט אויף דעם אויסגלייגטן פּאַס, איידער דעם חתנס פֿיס וועלן אויף אים טרעטן. און אין ביידע הויפֿן האָט מען זיך שטאַרק געגרייט: געכשרט כלים, געריבן,

געשייערט און געסקראבעט — ס'האט זיך גערעשט און געטומלט. בענק און טישן האט מען געברייט מיט קאכעדיק וואסער, מיט אַנגעגליטע שטיי-נער. זיי האבן זיך געלאָזט פייניקן אונטער יעוודאָכעס מאַגערער אָדערדיי-קער האַנט, אַט פֿון דער פֿאַראַידישטער גויע, וואָס האָט אָפּגעהיט כשרות אין הויז מער ווי אַ אידענע, און אונטער פאַראַשעס גראַבער שווערער האַנט, אַט פֿון דער געשטופלטער שיקסע. די צוויי מחותנתעס האָבן היינט אַליין געאַרבעט, און געמאַכט אַנדערע אַרבעטן, איבער די כוחות, מיט מסירת-נפש, ווי זיי וואָלטן זיך ביידע געהאַט פֿאַרוועט, ווער וועמען וועט פֿאַרמאַטערן. עפעס אַ קלייניקייט — היינט קומט דאָך עפעס צופֿאַרן שמואל — דער חתן, נאָך גאַנצע צוויי יאָר דינען.

איר דאַרפֿט וויסן, אַז זינט דעם ברודערס בריוו איז אַנגעקומען זיינען די צוויי מחותנתעס אַריינגעפֿאַלן אין אַ מחלוקה. די מאַמע האָט געטענהט, אַז שמואל איז איר גאַסט. „טאַטע-מאַמע“ — האָט זי געזאָגט — „זיינען בילכער פֿאַר מחותנים“. און די מחותנתעס האָט געשריען: „ניין! שמואל איז אַ חתן, און וואו האָט מען דאָס געזען אַ חתן, וואָס זאָל ניט זיין צו-גאַסט פֿסח צום סדר ביי דער פֿלה?“ האָבן זיך די מאַנסלייט אַריינגעמישט און געמאַכט אַ פֿשרה: יחלוקו. צום ערשטן סדר ביי טאַטע-מאַמע און צום צווייטן סדר ביי די מחותנים, און אַזוי איז געבליבן.

אַן ענלעכע מחלוקה האָט אויסגעבראַכן היינט צווישן קליינוואַרג פֿון ביידע הויפֿן: יעדער איינער האָט זיך געריסן פֿאַרן מיט סטיאַפֿאַן צו דער גאַנצער סטאַנציע, מקבֿל-פנים זיין דעם חתן, וואָס דאַרף היינט נאָכ-מיטאַג קומען מיט דער באָן. סוף-פֿל-סוף האָבן זיך זוכה געווען צו דעם דאָזיקן כבוד. איך שטיי און וואָרט מיט אומגעדולד, ווען וועט שוין דער וואָגן זיך נעמען רירן? דער דאָזיקער וואָגן שטייט שוין מוכן ומזומן אַ גאַנצע זייגערנע שעה, אַן איינגעשפּאַנטער, אַן אויסגעבעטער מיט היי און רירט זיך פֿון אַרט ניט. ער וואָרט אויף סטיאַפֿאַן, וואָס זיצט זיך דערווייל אויף די סטאַלערשע קאָזלעס און טעסעט און פֿאַרשפיצט מיטן העקל פֿרי-שע, ווייסע שטעקענער, נייע פֿסחדיקע הענטלעך פֿאַר דער קאַטשערע און פֿאַמעלע. איך וויל צוהעלפֿן סטיאַפֿאַן, ער זאָל וואָס גיכער פֿאַרטיק ווערן, אָבער די מאַמע שלעפט מיך אַוועק, כּוואָל מיך וואָשן און צוואַנגן דעם קאַפּ און איבערטאָן אַ פֿריש העמד. זי האָט מורא, די מאַמע, איך זאָל מיך ניט פֿאַרזאַמען אין וועג און אַריינפֿאַלן אין יום-טובֿ אַ ניט קיין געוואַשענער. פֿדי ניט צו פֿאַרלירן קיין צייט, בין איך דאָס מאָל מִפֿקיר מיין קאַפּ צו דער הייסער מולטער מולינעס און טעמפּער קאַם און מיין גוף צום

פֿרישן האַרטלעכן העמד, וואָס יאָגט אָן אויף מיר מיט זיין וויסער קילקייט אַ לייכטן פֿרעסטל. ביי אַ גוטער געלעגנהייט, פרוביר איך זיך איינבעטן ביי דער מאַמען, זי זאָל מיך לאָזן אַנטאָן — ניט חלילה פֿון מיין פֿבוד וועגן, פֿאַרשטייט זיך, נאָר צוליב דעם גרויסן גאַסט — מיינע נייע יום־טובֿדיקע בגדים מיטן היטל, און דער עיקר, מיינע נייע גלאַנציקע שטיווע־לעך. איך וויל מיך באַווייזן פֿאַר שמואלן אין פֿולער פּראַכט. אָבער די מאַמע ווערט ניט גערייט פֿון מיין בקשה מיט דער גערעכטער טענה, אַז די נייע זאַכן וועלן זיך איינריכטן אין וועג און בעסער וועט זיין, איך זאָל מיך איבערטאָן קומענדיק צוריק אַהיים. ניט ווילנדיק מוז איך מיך צו־פֿרידנשטעלן מיטן ביסל און גיי מיר האַפֿערדיק אַרויס פֿון שטוב אויסגע־פּוצט און אויסגעשטראַצלט אויף האַלב, מיטן נייעם העמד וואָס שאַרקעט אויף מיר און מיטן האַלבן יום־טוב וואָס רעגט זיך און שפּילט אונטער דער הויט און אין די ביינער.

אין פֿירהויז שלאָג איך מיך אָן אָן מיין שוועסטער, וואָס זיצט אויף אַ בענקל און שטויסט מצה אין אַ סטופּע מיטן הילצערנעם שטייטל, וואָס איז צוויי מאָל גרעסער פֿון איר. אַ צווייטע שוועסטער, נאָך כּמעט אַ קינד, זיפט דאָס אָנגעשטויסענע אין אַ זיפּ, וואָס האָט אַ פּסחדיקן חן, אין אַ ווייסן ליילעך. אויף אַ קיילעכדיקן, פֿון צווייגן געפֿלאַכטענעם זאָלץ־ברעטל ליגן שוין די צעשפּאַלטענע עופֿות, זיי און זייערע בלויע פּופּקעס, מיט די נעסטן פֿון אייעלעך, מיטן צעשפּאַלטענעם אינדיק אין מיטן, און אַ רויטלעכע פֿלי־סיקייט שטראַמט אַרונטער פֿון ברעטל. מיין מיטלסטער ברודער רייבט אָן דאָס כריין אויפֿן ריבאייזן, קרימט מיט דער נאָז און האַלט אין איין ניסן. ביי דער טיר פֿון קאָך־שטוב שטייט פּאַראַשע, אָנגעטאָן אין ריינע זאַכן, מיט אַ פֿאַרטעך און אַ ווייס טיכל, ווי אַ פֿלה, אין גאַנצן פּשר לפּסח. דאָס געשטופּלטע פנים גלאַנצט, זי האַלט אין שאַבן מיט אַ טעמפּ מעסער, שפּריי־צנדיק מיט פֿינקלדיקע שופּן, אַ פֿעטן צאָפּלדיקן פֿיש. פֿון אינעווייניק, פֿון קאָך־שטוב, גייט אויף דאָס געקלאַנג פֿון מעשענעם שטייטל און מערזער, וואָס צערייבן די געוויירצן און דאָס קנאַקן פֿון פֿייער אין באַנייטן אויוון. דער טאַטע גרייט צו דאָס חרוסת. די מאַמע האָט טובל געווען אין אַ גרוב אויפֿן הויף אַ לאַנגן קראַנץ געשייערטע גאַפּל־מעסער. די הילצערנע פֿלים: די בענקלעך, דאָס פֿעסל און דער וואַסער־עמער זיינען געוואָשן און גע־שווענקט. שטייען איטלעכע אויף זיין פּלאַץ און פֿירן דורך זייער פֿונקציע. אין אַ צווייטן גרוב אויפֿן הויף סמילקעט נאָך דאָס פֿייערל פֿון פֿאַרברענטן חמץ און דער רויך ציטערט נאָך אין דער לופֿטן. דער ערב פּסח לאָזט זיך

שוין הערן און שמעקט אין יעדן ווינקעלע. דער פסח גופא זיצט נאך פֿאַר-
שלאָסן אינעווייניק אין גרויסן צימער און די מאַמע לאָזט ניט אַריינקומען
אַהינצו אים אַנקוקן. דאָרט זיצט ער זיך באַהאַלטן הינטערן פֿאַרהאַנג אויף
ווייסע קישנס, ביים גלימצערדיקן גלאַזוואַרג, און סודעט זיך מיט אליהו
הנביא. נאָר אַז די מאַמע דאָרף עפעס האָבן אין יענעם חדר און עפֿנט די
טיר, טרעפֿט, אַז ער גיט אַ קוק אויף אונדז, קינדער, מיט אַ גוט אויג, ווי
ער וואָלט אונטערווינקען: אַט בין איך, קינדער!

אַ האַלבע שעה נאָך ביעור-חמץ האָט זיך סוף-פל-סוף דער וואָגן אַ
ריר געטאָן פֿון פּלאַץ — מיט מיר אין וואָגן. הייסט עס, אַז אין צוויי שעה
אַרום וועל איך מירצעשעם זען מיין ברודער, אים און זיין טראַמפּייט.
ווען דער וואָגן האָט זיך פֿאַרקירעוועט מיטן וועג וואָס פֿירט צו דער סטאַנ-
ציע האָבן די אַרבעטאַרינס אין גאָרטן אונדז אַנגעיאַגט. כִּהאַב אומגע-
דרייט מיין קאַפּ צו אונדזער שכונה: די צוויי ווייסע שטיבער, די אויבער-
שטע און די אונטערשטע, שטייען פֿאַרגאַרטלטע מיט זייערע בלויע גאָרט-
לען און קוקן אונדז נאָך. ביידע זאָגן אונדז אַן: געדענקט, איר זאָלט זיך
ניט פֿאַרשפּעטיקן. ס'איז ערבֿ-פסח!

דער וועג צווישן דאָרף און סטאַנציע, הגם ס'איז דורכגעווייקט געווען
פֿון ביינאַכטיקן רעגן — איז געווען ניט איבעריקס שלעכט און די פֿערדלעך
זיינען געלאָפֿן גאַנץ לעבעדיק. פֿון דאָרף ביז דער סטאַנציע איז אומגעפֿער
צוויי שעה צייט פֿאַרן פּער-אַקס. אויב קיין זאָך וועט אונדז ניט פֿאַרהאַלטן
— וועלן מיר לויט דעם חשבון קומען צוריק אַהיים מיטן גאַסט מיט אַ צוויי
און אַ האַלב ביז דריי שעה פֿאַר ליכט-בענטשן, ס'הייסט, ווען אַלץ וועט
שוין זיין געגרייט פֿאַרן סדר. איך שטעל זיך פֿאַר די שמחה, ווען דער
וואָגן מיט שמואלן וועט אַריינפֿאַרן אין הויף. ביידע הויזגעזינטן וועלן זיך
פֿאַרזאַמלען צום קבֿל־ת־פנים, מיט דער כלה אינמיטן...

די פֿערד זיינען געלאָפֿן פֿאַרביי צעאַקערטע פֿעלדער, געלאָפֿן און
געקלונגען מיט די גלעקלעך אין געשפּאַן. אַ לייכט ווינטל האָט מיר גע-
פֿאַכעט אין פנים און ס'איז מיר געווען פֿריילעך אויף דער נשמה. אַן
ערבֿ-פסחדיקער חן האָט גערוט אויף דער גאַנצער וועלט. צווישן די
קליינטשינקע וואָלקנדלעך אין הימל האָבן זיך אַפּגעליידיקט גרויסע שטרע-
קעס, שטעגן פֿון נייעם בלוי, פֿון פסחדיקן בלוי. אין דער קלאַרער לופֿט
האָבן זיך פֿאַרמאַסטן קליינע כוואַליעס פֿון אַ זיסער וואַרעמקייט מיט אַ
מחידיקער קילקייט און ביידע האָבן מיר געקלאַפט איבערן פנים און נאָקן,
ווי ס'איז אויסגעפֿאַלן, מיט לייכטע קלעפּ. וואַסערן, וואָס האָבן צוגעדעקט

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

די פֿעלדער, האָבן אויסגעזען ווי גלאַז, מאַנכע פֿון זיי גלאַטע, וואָס דער בלויער הימל שפיגלט זיך אָפּ אין זיי אין זיין גאַנצער ריינקייט, און מאַנכע, וואָס ציטערן אין אַ קאַלטן ציטער און פֿינקלען מיט זילבערנע און גיל-דערנע שופן, ווי אונדזערע פּסחדיקע גלעזערנע קרוגן און פּוסות. אפֿילו די פֿאַרשמוצטע רעשטלעך שניי האָבן דאָס בילד נישט געשעדיקט. ביי מיר אין די אויגן האָבן זיי אויסגעקוקט, ווי שטיקלעך פֿאַרדאַרט חמץ, וואָס האָבן זיך פֿאַר בושע צונויפֿגעקאַרטשעט אין די גריבער.

דער וואָגן לויפֿט אַריין און אַרויס פֿון פֿעלד און וואַלד און פֿון וואַלד אין פֿעלד. דערווייל מאַך איך מיר אויס פלענער פֿאַר די טעג פֿון קומענ-דיקן יום-טובּ. יא, ס'וועט זיין גאָר פֿריילעך ביי אונדז היינטיקן פּסח. יע-דער טאָג אַ באַזונדערע שמחה. דעם ערשטן טאָג וועלן די מחותנים קומען צו אונדז: וויין, קניידלעך, כּרעמזלעך, ניס. דעם צווייטן טאָג וועלן מיר גיין צו די מחותנים און ווידער: וויין, קניידלעך, כּרעמזלעך, ניס. מוצאי יום-טובּ וועלן אַלע זיך צונויפֿקומען ביי אונדז אין הויז: די מחותנים וועלן קומען, פּסח-איצי מיט זיין ווייב וועלן קומען. אַלע, אַלע. שמואל וועט שפּילן אויפֿן טראַמפּייט. די קינדער וועלן טאַנצן. ווידער וויין און קנייד-לעך און כּרעמזלעך און ניס...

איך שעם זיך ניט אויסצוזאָגן, אַז מער ווי כּ'האַב מיך געפֿרייט מיט מיין ברודערס קומען — האָב איך מיך געפֿרייט מיט זיין טראַמפּייט, וואָס ער ברענגט מיט זיך. דער טראַמפּייט האָט דאָס מיך צוגעטריבן צו פֿאַרן אויף דער סטאַנציע. כּ'האַב נאָך קיינמאַל קיין טראַמפּייט ניט געהאַט געזען פנים אל פנים. כּ'האַב געקענט זיין אויסזען פֿון אַ פֿאַטאַגראַפֿיע, וואָס שמואל האָט אונדז צוגעשיקט נאָכדעם ווי מ'האַט אים גענומען אין אַר-קעסטער, און איצט הענגט דאָס בילד אויף דער וואַנט, לעבן פֿידל. ער שטייט דאָרט, ווי אויסגעמאַלט אין די סאַלדאַטסקע קליידער מיטן טראַמפּ-פייט אין האַנט. יא, אַ פֿיינע וואַזשנע כלי איז דער טראַמפּייט און גאָר אינגיכן וועל איך האָבן די זכּיה דאָס אַנצוקן און אפֿשר גאָר זיך מיט דעם נעענטער באַקענען. דער דאָזיקער אפֿשר פֿילט מיך אַן מיט אַ גרויסער שמחה און איך מוז זיך טיילן מיט דעם מיט סטיאַפּאַן, וואָס זיצט אומגע-דרייט צו מיר מיט דער פלייצע...

„זאָג נאָר, סטיאַפּאַ“ — זאָג איך צו אים — „האַסט שוין אַמאָל געזען אַ טראַמפּייט?“

„וואָס איז?“ — דרייט ער אויס צו מיר זיין פּרצוף, אַ פֿאַרחידושטער.

„דו וויסט גאר נישט? שמואל ברענגט מיט זיך זיין טראַמפּייט. און
אמתער טראַמפּייט, אַ קופּערנער“ ...

די דאָזיקע בשורה, זעט אויס, האָט אים כלל וכלל ניט צענומען. ער
האָט זיך תיכף אומגעקערט מיטן פנים צו די פֿערד און ווייטער אָנגעטריבן,
ניט זאָגנדיק קיין וואָרט, ווי קיינמאָל גאַרנישט. „וואָס פֿאַרשטייט ער?“ —
בין איך אים מבטל אין האַרצן — „אַ פויערשער קאַפּ“. און טאַקע באַלד
האָב איך צוגעשטעלט אַ פּויסט צו אַ פּויסט און אָנגעהויבן שאַלן און טראַמ-
פּייטן, זיך געהויבן און געטאַנצט אויפֿן זיך לויטן טאַקט פֿון מיין שפּילן.
אונדז אַנטקעגן זיינען אָנגעקומען עטלעכע פויערשע וועגענער, וואָס פֿאַרן
צוריקוועגס פֿון סטאַנציע. ס'איז פֿאַרבייגעפֿאַרן אַ לייכטע קאַליאַסקע, וואָס
האָט אויך געקלונגען מיט גלעקלעך און צוויי טשינאוויקעס זיינען געזעסן
אין פּאַלנער פֿאַרמע. און איך האָב מיר געטרובעט און געטראַמפּייטערט
— ס'איז ניט מיין עסק. סטיאַפּאַ האָט עטלעכע מאָל אומגעדרייט דעם קאַפּ
אַהינטער, וואַרפֿנדיק ביזנעס בליקן אויף די באַאַמטע, ביז זיי זיינען פֿאַר-
שוואונדן געוואָרן פֿון די אויגן, ווי ס'האַרץ וואַלט אים געזאָגט, אַז דאָס
באַגעגעניש מיט די צוויי „מלאכים“ איז ניט צום גוטן.

געקומען אויף דער סטאַנציע — האָבן מיר שוין געטראַפֿן שמואלן, ווי
ער שטייט אין די סאַלדאַטסקע קליידער און וואָרט אויפֿן וואָגן. וויי, וויי,
ווי פֿאַרגרעבט זיין פנים איז געוואָרן. היינט וואו איז עפעס אַהינגעקומען
זיין בערדל? כ'בין אַראָפּגעשפרונגען פֿון וואָגן און אים געלאָפֿן אַנטקעגן.
ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ נאָכפֿרעגעניש, וואָס מאַכט מען עפעס אין דער היים
און אַ קושעניש. סטיאַפּאַ האָט אָנגעפּאַיעט די פֿערד און איבערגעטראָגן
אין וואָגן שמואלס זאַכן. כ'האָב געזוכט מיט די אויגן דעם טראַמפּייט און
האָב געפֿונען בלויז אַ גראַבן שווערן קאַסטן, און אַ צווייטס, אַ קלענערס
און שענערס, אַ מין שייד. האָב איך באַלד פֿאַרשטאַנען, אַז אין שייד געפֿינט
זיך די ריכטיקע זאַך, פֿונדעסטוועגן, בכדי ניט צו זיין מסופק, האָב איך אַ
פֿרעג געטאָן מיין ברודער, וואָס איז דאָס אַזוינס?

„דאָס איז די שייד פֿון דער פֿלי“ — האָט מיר מיין ברודער גע-
ענטפֿערט.

מיין האַנט, וואָס האָט געהאַלטן אין באַטאַפֿן די שייד, האָט אַזש זיך
אַפּגעצויגן אויף צוריק הערנדיק דעם דאָזיקן בכבודיקן נאָמען: די פֿלי.
כ'האָב געוואַלט בעטן מיין ברודער, ער זאָל מיר באַווייזן די פֿלי, נאָר כ'האָב
זיך ניט דערוועגט צו בעטן, כ'האָב נאָר אָנגעשטעלט אויף אים די אויגן

מיט אַ בליק פֿול רחמנות. מיין ברודער, ווי ער וואָלט פֿאַרשטאַנען וואָס ביי מיר אין האַרצן טוט זיך, האָט זיך אָנגערופֿן:

„איצט באַדאַרף מען איילן זיך אַהיים. ס'איז ערב־פסח“.

גערעכט איז ער. מ'דאַרף זיך איילן אַהיים. ס'איז ערב־פסח. מיר האָבן זיך טאַקע אונטערגעאיילט און זיך געזעצט אין וואָגן. די פֿערדלעך זיינען געלאָפֿן מיטן וועג וואָס מיר זיינען געקומען אין אַ לייכטן פֿריידיקן טראַט. לויפֿן און צעקלינגען מיט זייערע גלעקלעך די בשורה: שמואל איז דאָ! שמואל איז דאָ! שמואל האָט זיך צערעדט מיט סטיאַפּאַן וועגן די דאַרפֿישע געשעפֿטן, אַ שמועס אָן אַן עק און אָן אַ סוף, שמואל פֿרעגט און סטיאַפּאַ ענטפֿערט און איך — מיין האַרץ ליגט אַריינגעלייגט אין שייד און אין טראַמפּייט. כ'האָב זיך שוין געהאַט מייאש געווען אַנצוקוקן דעם דאָזיקן טראַמפּייט אויפֿן וועג: דער טראַמפּייט ליגט פֿאַרמאַכט און פֿאַרשלאָסן אין שייד, ווי דער פסח ביי אונדז אין גרויסן צימער. אָבער גאָט, ווי ס'זעט אויס, האָט נישט געוואָלט מיך באַעוולען פֿאַר מיין שכר־נסיעה און אַ שטיקל וועג פֿון דאַרף האָט ער אַריינגעגעבן מיין ברודער אַ גוטן געדאַנק, אָנצוזאָגן זיין קומען דורכן טראַמפּייט. גערעדט און געטאָן, און באַלד האָט זיך די שייד צעפֿלנט און אין מיין ברודערס האַנט האָט תיכף אויפֿגעבליצט דער טראַמפּייט, אַ פלי פֿון פֿינקלדיקן קופער, מיט גרויסע און קליינע טריי־בעלעך וואָס האָט מיר פֿאַרבלענדט די אויגן. אַ רגע שפעטער — און פֿון אונטער מיין ברודערס פֿינגער האָבן אָנגעהויבן זיך בלעזלען און ברומען שטילערהייט נידעריקע און העכערע קלאַרע און לויטערע קלאַנגען. די פלי פיעסטשעט זיך ווי אַ קינד. און פלוצלונג האָט דער קופערנער האַלז אַ דונער געטאָן מיט זיין גאַנצער גבורה און איבערן ברייטן פֿעלד אין קלאַ־רער לופֿט האָט זיך צעשטאָן אַ מעכטיקער וואונדערלעכער „מאַרש“.

סטיאַפּאַ האָט צעפֿאַכט זיך מיט דער בייטש און די פֿערדלעך האָבן באַקומען פֿליגלען און אויסגעזעצט. די גלעקלעך אויף זייערע העלזער, וואָס זיינען צוערשט אַביסל מבולבל געוואָרן צוליב דעם מאַרש, זיינען באַלד געקומען צו זיך, צו זייער ריטמישן פֿריילעכן געקלאַנג און מיט נייער פֿרישקייט אָנגעזאָגט דער וועלט: שמואל קומט, שמואל קומט! די ביימער אויף ביידע זייטן וועג האָבן געטאַנצט און אויסגעברייטערט דעם וועג. די וואָסער־שפיגלען אויף די פֿעלדער האָבן געשפּילט און געלויכטן, אַלץ אַרום האָט געשאַלט און אָנגעזאָגט די בשורה: שמואל קומט! שמואל קומט! און ווי אונדזער וואָגן האַלט אַזוי אין האַסטיקן געלאָף — האָט זיך ווידער אונדז אָנטקעגן באַוויזן די קאַליאַטקע מיט די צוויי טשינאַוויקעס.

די אייגענע קאליאסקע מיט די אייגענע משינאוויקעס, וואס מיר האבן פריער באגעגנט אויפן וועג צו דער סטאנציע. די דאזיקע דאפלטע באגעגעניש איז שוין ביי מיר אין די אויגן א שלעכטער סימן. דער טראמפייט ביי שמואלן אין האנט האט א ציטער געטאן און זיין גלאנץ איז עפעס פארטונקלט געווארן; שמואל האט האסטטיק אים אראפגעשטעלט אין וואגן און אים פארשטעלט מיט דער פאלע פון שינעל. דער וואגן און די קאליאסקע זיינען האסטטיק פארבייגעפארן, איינס פארביי דאס אנדערע, און זייערע פארסאזשירן, ווי ס'הארץ וואלט זיי געזאגט, האבן אומגעדרייט די קעפ אהינט-טער און נאכגעקוקט איינע די אנדערע מיט חשד...

דערווייל איז דער וואגן מיט א קורצן פארדעמפטן דונער אריבערגעפארן דאס הילצערנע בריקל איבערן גראבן און אריינגעפארן אין תחום פון דארף. אויף דעם פלאץ האבן מיר דערווארט אונדזערע מענטשן, וואס האבן באדארפט אונדז קומען באגעגענען, ווי ס'איז געווען פון פריער אפגעזעצט — אבער צו אונדזער גרויס וואונדער איז דארט קיינער נישט געווען. אין הארצן האבן אנגעהויבן זיך פארקלייבן דאגות. מיינ ברודער האט נאך איין לעצטע תקיעה א בלאז געטאן אין טראמפייט, א שוואכע אנמוטיקע תקיעה, און אריינגעלייגט די כלי צוריק אין שייד אריין. סטיאפא האט זיך אויפגעשטעלט אויף די פיס, געטריבן די פערד מיט אלע פוחות, זיי געמאכט אריינלויפן „מיט שטורעם“. פארביי אונדז האבן זיך האסטטיק געטראגן, איינס נאכן אנדערן, די איינזאמע פויערשע שטיבער ביים אריינקום אין דארף, זיי און זייערע איינגעפאלענע פארקאנעס, זייערע בארועסע פארבלאטיקטע „שקצים“, וואס האבן זיך געפליושקעט אין די פלאכע וואסערן און אויפגעלעבט צום קלאנג פון די גלעקלעך און בייטש און זיך געחידושט אויפן סאלדאט, וואס זיצט אין וואגן.

און אט האבן אויפגעלויכטן פאר אונדז די צוויי ווייסע הייזער, איינס אויפן שפיץ בערגל און דאס צווייטע — אונטן. פאר אונדזער הויף האט זיך באוויזן א קופקע מאנסלייט און ווייבער. דאס זיינען געוויס אייגענע, וואס זיינען געקומען באגעגענען דעם גאסט. אבער פארוואס לויפט קיינער פון זיי נישט אנטקעגן? די גאנצע זאך קוקט אויס צו זיין קשה.

און סטיאפא שטייט נאך אלץ מיט צעשפרייטע פיס און קנאקט האפערדיק מיט דער בייטש. דאס קנאקן קלינגט ווי פלאצנדיקע פענכערס און דער וואגן פליט און דערנענטערט זיך האסטטיק און רעשידיק. אט דערקען איך שוין יעדן איינציקן פון דער קופקע. אט איז דעם מחותנס הויזגעזינד, די גרויסע מיט די קליינע, אט איז פסח-איצי מיט זיין ווייב. די בגדים

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

זיינען אַ געמישעכץ פֿון יום־טוב און וואָך. עס טיילן זיך שוין אויס היט־לען, פֿאַטשיילעס און נייע שייך. אָט איז די פֿלה אויך, אינגאַנצן אַ ווייסע. אָט איז דער סטאַרשינאַ פֿון דאָרף, מיטן קנאַב־לבערדל און מיט רויטן גורט, ער שטייט זיך אָן אַ זייט מיטן שטעקן אין האַנט און מיטן קופּער־נעם בלעכל אויפֿן האַרצן. וואָס טוט ער דאָ אין אַזאַ מין צייט? און פֿאַרוואָס זעט זיך ניט קיינער פֿון אונדזערע שטוב־יקע?

אין אַ מינוט אַרום, ווען דער וואָגן האָט זיך אָפּגעשטעלט פֿאַרן הויף און מיר האָבן דערזען דעם עולם פֿון דער נאָענט איז אונדז אַלצדינג קלאָר געוואָרן, אָן ווערטער איז אונדז אַלץ קלאָר געוואָרן...

ד.

דער אורח האָט אונטערגעלאָזט זיין קול און דערציילט ווייטער:
דער באַשייד איז געווען זייער גרויזאַם, צו גרויזאַם פֿאַר אַ קליין אינגל, ווי איך בין דעמאָלט געווען, דאָס צו באַנעמען. די גאַנצע זאַך איז דאָך פֿאַרגעקומען אַזוי פֿלוצלונג.

ווער האָט זיך געקענט פֿאַרשטעלן, אַז אין די פֿיר, אָדער פֿינף שעה צייט, וואָס מיר האָבן זיך געזאַמט אין וועג, וועלן קומען מענטשן, אַנלאָדן די פֿלים און נפֿשות אין וועגענער און וועלן זיי הייסן גיין, וואו די אויגן וועלן זיי טראָגן.

און ווען? — אין אַזאַ מין טאָג!

חדשים נאָכאַנאַנד איז די גזירה געקראַכן, געקראַכן פֿאַמעלעך ווי אַ בייזע שלאַנג, און איצט, אין אַ רגע ווען מ'האָט זיך אויף איר ניט געריכט — איז זי פֿלוצלונג אַרויסגעשפרונגען פֿון איר באַהעלטעניש און אַ ביס געטאָן. און ווי שטאַרק און גיפֿטיק דער ביס איז געווען.

די מורא פֿון די פֿאַרזאַמלטע מיט די נייע היטלען און פֿאַטשיילעס, וואָס האָבן אונדז מקבל־פנים געווען מיט אַ שווייגעניש, האָט אונדז באַלד אויסגעזאַגט, וואָס ס'איז געשען מיטן טאַטנס הויז. מיט זייער פֿאַרשוואַרצט טרויעריקן אויסזען און פֿאַרוויינטע אויגן האָבן זיי גיכער אויסגעזען ווי אבליים, איידער ווי מענטשן, וואָס קומען אויפֿנעמען אַ גאַסט.

ווען מיין ברודער שמואל איז אַרונטער פֿון וואָגן און איך נאָך אים — האָט זיך פֿון עולם פֿלוצלונג אַרויסגעריסן אַ שאַרף געשריי, וואָס איז באַלד איבערגעהאַקט געוואָרן, ווי מיט אַ שאַרפֿן מעסער און איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ טיפֿע וואונד אין דער לופֿט און אין האַרצן. די מחותנתטע האָט דאָס אַזוי אַ געשריי געטאָן, און געווען איז דאָס אַ געשריי, ווי די נשמה וואָלט

מיטן גוף זיך געשיידט. די קינדער זיינען זיך פֿאַרגאַנגען אין געוויין און די מאַנסלייט האָבן אָפּגעקערט די פּנימער אָן אַ זייט, געפֿינטלט מיט די אויגן און די מיילער האָבן געצוקט...

די וועלט איז מיר געוואָרן מוטושטש, און פֿון יענער מינוט אָן גע- דענק איך זאָכן, ווי כּוואַלט זיי געזען אין אַ טונקעלן שפיגל, שטיקערווייז, אויף העלפֿט, צו דריטל און צו פֿערטל.

איך מיט שמואלן שטייען אין הויף און איך ווייס ניט, ווי אַזוי מיר זיינען אַהין אַריינגעקומען. היטלען און נייע שיד, אָן גופֿים צווישן די ביידע, גייען אונדז נאָך שווייגנדיקערהייט, ווי זיי וואָלטן געשוואומען אין דער לופֿט. איינער, לעבן מיר, רעדט עפעס און איך הער, דוכט זיך, איט- לעך וואָרט באַזונדער, אָבער איך זע ניט ווער עס רעדט און פֿאַרשטיי ניט, וואָס אַזוינס ער זאָגט. פֿון דער פֿאַרשלאָסענער שטאַל, און פֿון וועלכער איך זע בלויז דעם שלאָס, שפּאַלט זיך אַרויס און לעכערט דעם מוח דאָס מעקען פֿון אַ קעבלל. פֿאַרוואָס שרייט אַזוי ביטער דאָס קעבלל?

פֿון וואָנט פֿון הויז טיילט זיך אָפּ און שוועבט אונדז אַנטקעגן נאָך אַ נייע היטל. אונטערן היטל אַ באַרד און צוויי הענט און אַרבֿל שטרעקן זיך אינמיטן. די הענט וויינען ווי אַ קינד און טענהן: זע, שמואל, וואָס מ'האַט מיט אונדז געטאָן? — דער טאַטע? הייסט עס, ער איז נאָך דאָ? און אַט איז יעוודאַכע אויך. זי קוקט פֿונווייטן אויף שמואל, שאַקלט מיט איר קליינעם קעפל, ווי אַ פֿייג די גרויס, און יאָמערט שטילערהייט: ליבינקער, האַרציקער...

מיר שטייען אינעווייניק אין הויז: אַ חורבן, אָן איבערקערעניש. דער פּסחדיקער טיש, די ווענט, די פֿענסטער — אַלץ איז פּוסט און וויסט. די בעטן שטייען ליידיק. צוויי-דריי שטולן ליגן איבערגעקערט אויף דער פּאַדלאָגע. אַ חורבן, אָן איבערקערעניש. בלויז דער קליינער אַרונ-קודש איז געבליבן שטיין באַהאַלטן אין זיין ווינקל, ווי געווען, צוגעדעקט מיט אַ נייעם ווייסן ליילעך, ניט אַנצוקוקן דאָס הויז און זיין מיאוסקייט.

און אין דאָזיקן חורבן דרייט זיך אַרום די אַלטע יעוודאַכע, ברעכט די הענט און יאָמערט שטילערהייט: „געקומען די פֿאַרשלאָטענע, געקומען. אַנגעלאָדן אויף די וועגענער

און אַרויסגעטריבן... די מאַמע מיט די קינדער...“
צי דאַרף איך דען אייך שילדערן דעם גירוש מיט אַלע איינצלהייטן?
זיי זיינען קורץ, און פשוט ביז גאָר:

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

די צוויי טשינאוויקעס, ספּעציעלע שלוחים פֿון קרייז־שטאַט — טאַקע די זעלביקע, וואָס מיר האָבן צוויי מאל געטראָפֿן אויפֿן וועג — זיינען מי־טאַגזייט פּלוצלונג געקומען, געבראַכט מיט זיך. פֿון דאָרף דריי וועגענער און אַן טענות און מענות געהייסן אַנלאָדן די זאַכן מיט די מענטשן און זיי אַוועקפֿירן אין נאָענטן שטעטל. ס'האָט ניט געהאַלפֿן קיין געבעט און קיין געוויין. די מאַמע און די קינדער זיינען איבערגעוואָלט אַריינגעזעצט גע־וואָרן אין די וועגענער צוזאַמען מיט די קישנס און פּערענעס, מיטן פּאַק מצה און אַנדערע זאַכן. אפֿילו די פֿאַן פֿיש און דער טאַפּ פֿלייש זיינען אינ־מיטן קאַכן אַראָפּגענומען געוואָרן פֿון פֿייער און אַרויסגעשיקט געוואָרן פֿון דאָרף מיט זייערע באַלעבאַטים. צוזאַמען מיט די אַרויסגעטריבענע איז אויך מיטגעגאַנגען די בעסטע פֿון אונדזערע דריי קי, די מאַמע פֿון איבער־געבליבענעם קעלבל, פֿדי די קינדער זאָלן האָבן אַביסל מילך. דעם טאַטן, איז נאָך גרויסע שוועריקייטן, דערלויבט געוואָרן צו בלייבן ביז זיינע אַנ־דער צוויי זין, ס'הייסט, איך און שמואל, און דער וואָגן וועלן צוריקקומען פֿון דער סטאַנציע מיטן תנאי, אַז ער און זיינע צוויי זין זאָלן תיכף פֿאַרלאָזן דאָס דאָרף אין זעלביקן טאַג און אין זעלביקן וואָגן. דעם סטאַרשינאַ פֿון דאָרף האָט מען אַנגעזאָגט מיטן האַרבן וואָרט, ער זאָל זיך ניט רירן פֿון פּלאַץ ביז דאָס געזעץ וועט פינקטלעך דורכגעפֿירט ווערן.

דער טאַטע האָט איבערגעגעבן די ספֿר־תורה און קליינעם ארון צום מחותן זעליג און דאָס בינטל שליסלען צו יעוודאַכען, וואָס איז געבליבן היטן דאָס הויז און אַנגעהויבן זיך אַליין און מיך און שמואלן אונטערטרייבן זיך צו זעצן אין וואָגן און אַניאָגן דער מאַמע מיט די קינדער. ס'איז געקומען די לעצטע מינוט זיך צו געזעגענען. די אַלטע ניאָנקע האָט צוגעדריקט מיין קאַפּ צו איר האַרצן און זיך פֿאַרגאַנגען אין געוויין. די ווייבער האָבן אויסגעבראַכן מיט פֿרישע יללות. די מחותנתטע האָט אַוועקגעחלשט און די פֿלה האָט פֿאַרגראָבן איר פנים אין די הענט און אירע פלייצעס האָבן געציטערט.

דער וואָגן האָט זיך גערירט פֿון פּלאַץ. די צוויי גרויסע מאַנסלייט, דער מחותן און פּסח־איצי, האָבן אונדז באַגלייט ביזן עק דאָרף, דאָרט וואו ס'הייבט זיך אַן דאָס וועלדל, און צוריקגעגאַנגען. קיין איינציקער פֿון די דאָרפֿישע פּויערים איז ניט געקומען אונדז באַגלייטן און די יעניקע, וואָס האָבן אונדז געזען פֿון ווייטן, האָבן זיך פֿלינק באַהאַלטן אין די הייזער. אַ מינוט שפּעטער איז דער וואָגן אין גאַנצן פֿאַרשלונגען געוואָרן אין וועלדל און אַלץ איז געבליבן הינטער אונדז: די צוויי ווייסע הייזער, דאָס בערגל,

די באגלייטער, דער סטראַשינאַ מיט זיין שטעקן און קופערנעם בלעכל, יעוודאָבע — אויס מיטן דאַרף!

רעכטס פֿון וועג, צווישן די מאַגערע בוימער און זייערע צווייגן-ריטער, האָט זיך אַנטפלעקט פֿאַר אונדז אַ קיילעכדיקער פליך, מיט אַ ניט-געענ־דיקטן בנין אין דער מיטן. דאָס איז דעם טאַטנס סמאַלע־ברענעריי, וואָס איז אויפֿגעגעבן געוואָרן אין מיטן בויען. די שורות ציגל האָבן אַרויסגע־קוקט אויף אונדז פֿון צווישן די בוימער און זייער פֿאַרלאָזנקייט. ס'האָט זיך מיר געדוכט, אַז זיי האָבן זיך אויפֿגעכאַפט פֿון זייער שווערן דרימל, אַ יאושדיקן גוססדיקן דרימל, ווי זיי וואָלטן זיך אָן ווערטער געקלאָגט: „יאָסי, יאָסי, אויף וועמען לאָזסטו אונדז איבער?“

דער טאַטע האָט אָפּגעקערט ס'פנים, ניט צו קוקן אויף זיי. ס'האָט זיך דערהערט אַ פֿאַרשטיקט כאַרכלען און אַ שטיל געברום... דער טאַטע וויינט...

סטיאַפּאָ האָט געטריבן די פֿערד מיט רוגז, ווי ער וואָלט מיט זייער געלאָף און גלעקלעך וועלן פֿאַרטויבן דעם טאַטנס קרעכצן און וויינען. אָבער די פֿערד זיינען געווען פֿאַרמאַטערט, דער וועג צום שטעטל איז גע־ווען אַ שלעכטער און דער וואָגן האָט זיך קוים געשלעפט. און ווידער גייט דער וואָגן צווישן פֿעלדער און וועלדער. די גלעק־לעך קלינגען ווידער מיט אַ דיין געקלאָנג — אָבער ווי טרויעריק זיי קלינג־גען דאָס מאָל.

אַז די זון האָט אָנגעהויבן זיך זעצן האָבן מיר ענדלעך דערזען די דריי וועגענער, וואָס האָבן זיך געשלעפט אין בלאַטע, זיי און די זאַכן און די נפֿשות אין זיי. נאָכן לעצטן וואָגן האָט זיך נאָכגעשלעפט די קו, צו־געבונדן אויף אַ שטריק, וואָס האָט נאָכאַנאַנד געדרייט דעם קאַפּ אַהינטער און ביטער גערעוועט. אין מיינע אויערן האָט ווידער אָפּגעהילכט דאָס מעקען פֿון פֿאַרשפּאַרטן קעלבל אין שטאַל.

דערציילן אייך, ווי ס'איז פֿאַרגעקומען דאָס באַגעגעניש פֿון מאַמע מיטן זון? — דאָס איז איבער מיינע כוחות און כ'וועל דאָס בעסער אויסלאָזן. נאָך דער דאָזיקער באַגעגעניש איז די מאַמע אַ שטיק צייט געלעגן ווי אַ טויטע, אַ פֿאַרוואַקענע אין די פעק פּערענעס און קישנס. לעבן איר איז גע־לעגן צונויפֿגעדרייט מיין קליין שוועסטערל, וואָס איז איינגעשלאַפֿן מיט טרערן אויף די בעקלעך. מיין צווייטע שוועסטער און מיטלסטער ברודער זיינען געזעסן אויף די אַנדערע צוויי וועגענער — אויך זייערע פנימער באַ־גאַסן מיט טרערן.

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

מיט זון-פֿאַרגאַנג זיינען די וועגענער צוגעקומען צו אַ וועלדל, אומ-געפֿער אַ האַלב-שעה פֿאַרן פֿון שטעטל. די מאַמע האָט זיך פֿלוצלונג אויפֿ-געכאַפט, פֿאַרריכט די פֿאַטשיילע אויפֿן קאַפּ, אַרויסגענומען אַ קליין פּע-קעלע פֿון די פּעק, געבעטן אָפּשטעלן דעם וואָגן און איז אַרונטערגעקראָכן. „וואוהין גייסטו?“ — האָט דער טאַטע געזאָגט, זעענדיק, ווי זי פֿאַר-נעמט זיך צו אַ בערגל אין וועלדל. ער האָט אָפּגעשטעלט זיין וואָגן אויד. „ליכט-בענטשן“ — האָט די מאַמע געענטפֿערט.

קיינער האָט זיך ניט פֿאַרוואונדערט. היינט איז דאָך שבת און פסח צוזאַמען און זי האָט נאָך קיינמאָל ניט פֿאַרפֿעלט צו בענטשן ליכט. אָבער קיינער האָט זיך ניט געקענט פֿאַרשטעלן, אַז אפֿילו אין דער בהלה פֿון גירוש וועט זי ניט פֿאַרגעסן אָנצוגרייטן ליכט, טאַמער וועט פֿינצטער ווערן אין וועג.

מיין ברודער שמואל האָט זיך געאיילט נאָך איר, איר באַהילפֿיק צו זיין. די וועגענער מיט זייערע אָנטרייבער די פויערים זיינען געבליבן שטיין אויפֿן אָרט און איר נאָכגעקוקט מיט יראה און פּבּוד. אין אַ מינוט אַרום האָבן זיך פֿון בערגל געגאָלדיקט צוויי קליינטשינקע פֿלעמעלעך. דאָס בלינדע וועלדל איז פֿלוצלונג געוואָרן זעענדיק, ווי ס'וואַלטן אין אים אַריינגעזעצט געוואָרן צוויי לעבעדיקע אויגן. די בוימער אין וואַלד האָבן געגאָלט אויף דער אידענע מיט דער פֿאַטשיילע, וואָס איז געשטאַנען צווישן זיי מיט אויסגשטרעקטע הענט איבער די ליכט און שטילערהייט געוויינט. אַ מאַדנע זאָך: ווי משונה-טרויעריק די לאַגע איז געווען, אין יענער מינוט, האָט זיך מיר פֿון דעסטוועגן געדוכט, אַז אין דער רגע וואָס די צוויי קליינע פֿלעמעלעך האָבן אויפֿגעלויכטן צווישן די בוימער, האָט דעם גאַנצן וועלדל אַרומגעכאַפט אַ קדושה. אַז איינס פֿון זייערע פֿינצטערע ווינקלעך, אין אַ טיף-באַהאַלטענעם היכל, האָט זיך אויפֿגעעפֿנט אַ טירל פֿון רחמים און אַ גוטער מלאך האָט פֿון דאָרט זיין קאַפּ אַרויסגעשטעקט. די צוויי פֿלעמעלעך האָבן אין מיינע אויגן אויסגעזען, ווי צוויי גאָלדענע פּונקטן פֿון אַ סוף-פּסוק אויפֿן ברעג הימל: ביז דאָנען — וואָך, פֿון דאָנען און ווייטער — שבת און יום-טובּ. דער צער, וואָס האָט אונדז אַלעמען אין יענער שעה אַרומגעכאַפט, איז ווייך און געהייליקט געוואָרן. ס'האָט זיך געדוכט, אַז אפֿילו די פויערים האָבן דאָס דערשפּירט און נאָכן ליכט-בענטשן, ווען זיי האָבן זיך ווידער גענומען רירן מיט די וועגענער, האָט זייער גאַנג דורכן וואַלדיקן וועג און דורך דער פֿינצטער, אויסגעזען שטילער און רואיקער ווי פֿריער. זייער „וויאַ, וויאַ!“ אויף די פֿאַרמאַטערטע פֿערד איז אַרויסגע-

קומען איינגעהאלטענער, רחמנותדיקער, ווי דער צער פֿון דער מינוט וואָלט אונטערטעניק געמאכט זייערע הערצער און שטימען.

די מאַמע האָט שוין נאָך ליכט־בענטשן ניט געוואָלט זיך זעצן צוריק אין וואָגן. זי איז געגאנגען צופֿוס מיטן זייט פֿון וועג און שמואל און דער טאָטע איר פֿון ביידע זייטן. די קינדער פֿון די אַנדערע וועגענער האָבן, לויטן טאָטנס עצה, זיך איבערגעזעצט אין אונדזער אייגענעם וואָגן, און געהייסן סטיאָפּאָן טרייבן פֿאַראויס צום שטעטל. גאָר אין גיכן זיינען די אַנדערע וועגענער און דער וואָלד געבליבן פֿון הינטן. כ'האָב נאָכאַמאָל געוואָרפֿן אַ בליק צום בערגל אין וואָלד: די צוויי פֿלעמלעך האָבן צו מיר אַ בלינצל געטאָן און באַלד פֿאַרשוואונדן געוואָרן. "פֿאַרלאָשן!" האָט מיר אַ קלאָפּ געטאָן אין האַרצן, און ס'האַרץ האָט זיך פֿאַרקלעמט אויפֿן וואָלד וואָס איז ווידער שטאַק־פֿינצטער געוואָרן. דער טויער פֿון רחמים, וואָס האָט זיך פֿאַר אַ רגע געעפֿנט, האָט זיך ווידער פֿאַרמאַכט, דער גוטער מלאך האָט צוריקגעצויגן זיין קאַפּ און אַלץ אַרום איז געוואָרן פֿאַרשטומט. דערווייל איז דער וואָגן אַרויס פֿון וועלדל, און דער לבנה־דיסק וואָס איז פלוצלונג אויפֿגעגאנגען אַנטקעגן אונדז פֿון דער ערד — האָט געקוקט אויף אונדז מיט גרויס וואונדער, מיט זיין פֿולן פרצוף, ווי איינער זאָגט: ווער זיינען דאָס די דאָזיקע וואָס פֿאַרן אין אַזאַ צייט?

מיר האָבן זאָלבעפֿירט זיך צונויפֿגעדריקט אין וואָגן, געזעסן און גע־שוויגן. וויסט און פֿוסט אויף דער נשמה. קעלט, חושך, האַרצווייטיק און בושע. ווי פֿאַרט מען דאָס אין אַזאַ צייט אַריין אין שטעטל?

און דאָס שטעטל קומט אונדז אַנטקעגן אַלץ נעענטער און נעענטער. עס ווינקט אונדז פֿון דער ווייטנס, פֿון אַוונט־פֿינצטערניש, מיט ליכטיקע אויפֿגעראַמטע הייזער, פֿון טישן מיט קלאָרע טישטעכער, באַלאָדן מיט אַלדאָס גוטס, פֿון ווייסע קישנס פֿון די היסב־בעטן, פֿון וויין וואָס שעמע־רירט און טייערן גלאַזוואָרג, פֿון פֿינקלדיקע גאַפֿל־מעסער, פֿון שיינע קליי־דער און צירונג און פֿריילעכע אויפֿגעלייגטע פֿנימער.

פֿון אַלע אידן פֿון גאָרער וועלט, איז מעגלעך, אַז מיר זיינען די איינ־ציקע, וואָס געפֿינען זיך איצט אין וועג.

כ'האָב אויפֿגעהויבן די אויגן צום הימל. דער הימל האָט אויך זיך אַנגעקליידט אין זיין גאַנצער בלויקייט און זיך אויסגעצירט מיט גאָר זיין צירונג: מיט זיינע גרויסע שטערן, מיט די קלענערע און מיט די קלענסטע פֿון די קלענסטע... דאָ און דאָרט ציען זיך זילבערנע שלייערס פֿון לייכטע וואָלקנדלעך, וואָס זעען אויס מיט זייער לייכטקייט און קלאָרקייט, ווי אַ

דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט

פּראַכטיקע באַפּוצונג צו דער יום־טובֿדיקער בלויקייט. אַ פֿאַרבאָרגענע האָנט הויבט אויף די „זילבערנע קערה“, די לבנה, ציט אַרונטער פֿון איר דעם קלאָרן טישטעכל, דעם לייכטן וואַלקן־שלייער, און זי אַנטפלעקט זיך אין איר גאַנצער פֿולקייט און שיינקייט.

אַ שטילער טרויער האָט געפֿלאָסן מיטן לבנה־ליכט און אַנגעפֿילט ס'האַרץ מיט צער און ווייטיק. אין האַלז האָט געשטיקט און אין די אויגן זיינען געשטאַנען טרערן. און פּלוצלונג האָבן מיר באַגריפֿן וואָס מיט אונדז איז געשען — און די טרערן האָבן אַ שפּאַר געטאָן. צוערשט האָבן מיר געוויינט שטילערהייט, יעדער איינער פֿאַר זיך, דערנאָך אויפֿן הויכן קול און אַלע אינאיינעם, אַלע פֿיר צוזאַמען. מיר וויינען און דער וואָגן לויפֿט... לויפֿט...

אַז מיר זיינען אַריינגעפֿאַרן אין שטעטל איז די לבנה שוין געשטאַנען אין מיטן הימל. אויף מיין ברודער משהס פֿאַרלאַנג איז דער וואָגן געפֿאַרן פֿאַראַויס און מיר זיינען אַרונטער און געגאַנגען צופֿוס דורך פֿינצ־טערע געסלעך. מיר האָבן זיך געוואַלט באַהאַלטן, ווי גנבים, אין די שאַטנס פֿון פֿאַרקאַנעס און הייזער, מיר זאָלן זיך צופֿיל ניט אַנזען. די דאָזיקע פֿאַרזיכטיקייט איז אייגנטלעך געווען איבעריק, ווייל די גאַסן זיינען ביי יענער צייט געווען ליידיק פֿון מענטשן; דער עולם איז נאָך געווען אין שול ביים דאָוונען און אויפֿן גאַנצן וועג צו דער איינציקער אכסניה אין שטעטל האָבן מיר קיינעם ניט באַגעגנט.

אין אַ פֿערטל שעה אַרום זיינען צו יענער אכסניה אויך צוגעקומען די וועגענער און אונדזערע פֿוסגייער... פונקט דעמאָלט איז דער עולם אַרויס פֿון שול, און אידן, אַנגעטאָן אין יום־טובֿ, וואָס זיינען פֿאַרבייגע־גאַנגען, האָבן צו זייער וואונדער געזען דריי וועגענער מיט זאָכן שטיין פֿאַרן טויער פֿון משה אהרנס אכסניה, און פֿון איינעם פֿון די וועגענער שיטן זיך ברעקלעך פֿון מצה און פֿאלן אויף דער ערד אין לבנה־שיין.

און אין יענער נאַכט — האָט דער דערציילער פֿאַרענדיקט זיין מעשה — בין איך דאָס ערשטע מאָל געווען צום סדר, צוזאַמען מיט אונדזער גאַנצער משפּחה, ביי אַ פֿרעמדן טיש, ביים טיש פֿון בעל־אכסניה ר' משה־אהרן, זאָל ער דאָ דערמאָנט ווערן צום גוטן. דער דאָזיקער גוטער מענטש האָט אונדז אַלעמען צוגעהאַלטן, אונדז ניט געלאָזט זיך צעשפּרייטן. נאָך מער, וועלנדיק אַנטאָן טאַטע־מאַמע אַ נחת־רוח — האָט ער מיך, זייער קלענסטן אינגל, מכבד געווען צו פֿרעגן די פֿיר קשיות.

„און דער טראַמפּייט?“ — האָט פּלוצלונג אַ פֿרעג געטאָן אַ קליין אינגל, וואָס קיינער האָט אים פֿריער נישט געהאַט באַמערקט.

אַלע אָנוועזנדיקע האָבן זיך אַ קער געטאָן צום אינגל — אַזוי אַז ער האָט זיך אַזש פֿאַררויטלט. דער אורח האָט אַ לאַך געטאָן און געענטפֿערט:

„דער טראַמפּייט? — צוויי וואָכן שפּעטער, ווען מיין ברודערס אור-לויב האָט זיך געענדיקט, האָט אים מיין ברודער אַוועקגעפֿירט צוריק מיט זיך אין מיליטער. כ'האָב דעמאָלט נישט זוכה געווען צו הערן נאָך אַמאָל זיין קול. ער איז געלעגן די גאַנצע צייט איינגעלייגט אין זיין שייד אונטער אַ בעט פֿון אַכסניה, וואו מ'האַט אים אַוועקגעוואַרפֿן צוזאַמען מיט אַנדערע זאַכן און האָט קיין העזה נישט געהאַט זיך צו באַווייזן און זיך לאָזן הערן. דער טראַמפּייט האָט זיך פֿאַרשעמט.“